

LAURENCE BERGREEN

KUNINGRIIGI OTSINGUL

FRANCIS DRAKE, ELIZABETH I
JA BRITI IMPEERIUMI OHTUDEROHKE SÜND

Inglise keelest tõlkinud Matti Piirimaa

Originaali tiitel:

Laurence Bergreen

IN SEARCH OF A KINGDOM

Francis Drake, Elizabeth I, and the perilous
birth of the British Empire

Toimetanud Piret Ruustal

Kujundanud Jan Garshnek

Küljendanud Erje Hakman

Copyright © 2021 by Laurence Bergreen

Kaardid Jeffrey L. Ward

Tõlge eesti keelde © Matti Piirimaa ja kirjastus Argo, 2023

Kõik õigused kaitstud.

www.argokirjastus.ee

ISBN 978-9916-704-22-6

Trükitud Tallinna Raamatutrükikojas

SISUKORD

Kaardid	6–9
Peategelased	13
Märkus kuupäevade asjus	17

I OSA: PIRAAT

Saar ja impeerium	21
Monarh ja müstik	49
„Vastutuuled ja ilge ilm“	77
Reetur	108
Golden Hind	122
„Kõige pöörasemad mered“	144
„Julm armastusväärus“	170
Aardelaevastik	178
Cacafuego	184
Elu miwokite hulgas	196
Pääsemine	216
Lõputud sinavad veed	222
Tagasitulek ja autasustamine	234

II OSA: *EL DRAQUE*

Draakon saabub	243
Kaks kuningannat, üks troon	272
Cádizi lahing	286
Märgid ja ended	306
Põlgus, kättemaks, võit	331
„Kõige rohkem teeninud piraat“	354
Tänu	365
Märkus allikate kohta	368
Allikad	369
Bibliograafia	377
Illustratsioonid	386
Isikunimede register	388

SAAR JA IMPEERIUM

1577. aasta 13. detsembri hommikul käskis piraat ja endine orjakaupleja Francis Drake Inglismaal Plymouthis oma väikesel laevastikul ankru hiivata. Laevad hakkasid looduse kahkjalt taustal kohe silma. Need olid kirevaks värvitud, purjed tuules puhevil, meremehed hõikasid lärma-kalt üksteist.

Plymouth asub Londonist 190 miili edela pool kahe iidse jõe, Plymi ja Tamari vahel, mis mõlemad suubuvad Plymouthi väina, moodustades nõnda piiri naaberkrahvkonna Cornwalliga. See oli vagur linn, enamasti põllumaa lahte eenduval poolsaarel. Lähedalt Devonist pärit Drake oli Plymouthi oma ettevõtmiste baasiks valinud. Sadam oli meresõitjate seas hästi tuntud, samuti teati seda Inglismaa orjakaubanduse keskusena. See polnud mingi süütu kohake. Rahvajuttudes elutsesid Devonis nõiad ja saatan ise pidas seal pidu.

Laevastiku sihtkoht oli teadmata, aga Drake'i auahne plaani õnnestumisel ei pidanud nad koju jõudma järgmise ega ülejärgmisegi aasta jõuludeks. Paljud pardal viibijad olid rahaliselt reisi panustanud ning nad võisid naasta rikastena. Aga sama tõenäoliselt võis juhtuda, et nad ei näe Plymouthi enam kunagi. Mõni nädal varem oli 1577. aasta suur komeet üle taevalaotuse kihutanud; kogu Euroopas peeti seda märgiks, ettekuulutuseks või hoiatuseks, et peagi saab toimuma midagi olulist. Komeedid, need maailmaruumi kaugetest sügavustest pärit mõistatuslikud helenduvad sõnumitoojad langesid kokku uue ajastu algusega.

Tolle aja kaks suurkuju, Francis Drake ja kuninganna Elizabeth teadsid, et ekspeditsiooni tegelik eesmärk on ümbermaailmareis. Edu korral pälviks Drake koha ajaloos esimese kaptenina, kes on juhtinud oma laevastiku ümber maailma – ja elusana tagasi tulnud. Elizabethi jaoks tähendas see ekspeditsioon, et trotsitakse senist maailmakorda, kus domineeris Hispaania ja Inglismaa oli tõrjutud teisejärguliseks saareriigiks. Mõlemad lootsid reisist rikkusi. Ent esialgu hoidsid Drake ja Elizabeth oma ambitsioone enda teada, varjates ekspeditsiooni plaane ka dokumentides.

Drake laskis meeskonnal arvata, et suundutakse Panama rannikule kullajahile või võetakse kurss hoopis Egiptusse, Aleksandriasse korinte otsima. Need olid tulusad, kuid mitte erutavad ettevõtmised. Kui meeskond oleks Drake'i tegelikke kavatsusi teadnud, siis võinuks karta laevalt ärahüppamist esimesel võimalusel. „Väina peeti neil päevil nii kohutavaks, et ainuüksi selle läbimise mõte tekitas suurt kartust,“ kirjutas üks kommenteerija, viidates Atlandilt Vaiksele ookeanile viivale ohtlikule mereteele, ehkki see oli ainult üks ilmsemaid paljudest takistustest, mida ümbermaailmareisi õnnestumiseks tulnuks ületada. Saladuse hoidmine oli ülimalt oluline, eriti tuli seda varjata meeste eest, kellelt loodeti ettevõtmise teokstegemist.

Reisi toetav sündikaat oli otsustanud, et Drake'i laevastik ületab Atlandi ookeani, purjetab ümber Lõuna-Ameerika lõunatipu, uurib selle mandri läänerannikut ning hangib kulda ja hõbedat – täpsemalt hispaanlastelt röövitud kulda ja hõbedat, nagu ka kõike muud väärtuslikku, mida Hispaania laevade pardal leidub. Tema salaülesanne nägi ette hispaanlaste minemakihutamise neist rikkalike maavaradega piirkondadest. Ümbermaailmareisist ei räägitud vähimatki; algatus sõltus Drake'ist, kui nad asusid teekonnale, mis pidi kogu Inglismaa ümber kujundama.

Kui Francis Drake endas ka hetkegi kahtles, siis ei ole ta jätnud sellest ainsatki ülestähendust. Ta austas vägevate tormide jõudu, kuid ei kartnud neid. Drake tundis ennast täiesti vabalt ükskõik missuguse

laeva pardal, millega ta juhtus seilama, oli see siis barkass või lipulaev. Maismaal käitus ta sama võimukalt ja terase taibuga nagu merelgi. Lojaalse inglasena austas ta loomulikult kuningannat ja tema õukondlasi, kes enamasti olid kõrgeist soost ning talle mõneti kasulikud, aga ta ei tundnud nende ees aukartust. Aukartus ei olnud Drake'ile loomuomane.

Tegelikult austas ta ainult ühte jõudu maailmas, ja see oli Ülim Olend. Tema isa Edmund oli vanuigi hakanud jutlustajaks, just temalt päris Drake kindla lootuse usku puutuvatesse absoluutidesse. Kui meremees end Drake'i laevale munsterdas, siis peeti endastmõisteta- tavaks, et ta laulab kirikulaule ja loeb palveid nii sageli kui võimalik, kas või mitu korda päevas. Drake käskis oma meeskonnal laulda psalme enne lahingut ja tänuks võitude eest ning vajadusel surnud kristlikult matta – kusjuures see tähendas protestantlikke matuseid. Rooma- katoliku riitused põhjustasid Drake'is raevu, kuigi nood kaks olid tollal palju sarnasemad kui praegu. Ehkki ülikute koorekihiga võrreldes käitus ta palju rohmakamalt, uskus ta samavõrd sügavalt kunin- gannasse ja põlgas tema vaenlasi, eriti Hispaaniat. Tema moraalikom- pass oli küll lihtne, aga kindel, ning võimaldas tal tüürida teel ette- juhtuvates ohtlikes väinades, olgu need siis tegelikud või kujuteldavad.

Drake oli kartmatu ja kindlameelne. Ta oli lühikest kasvu, kõige rohkem viis jalga üheksa tolli, pigem siiski viis jalga seitse tolli, ja jässakas. Cornwalli päriselanikele iseloomulikult armastas ta maalida ja joonistada. Ta visandas oma reisidel nähtut, et paremini mõista Issanda loodut. Seal, kus teised nägid maailma summutatud toonides, koges Drake kogu spektrit. Mõni piraat eelistas naisi, teised verevala- mist ja mõõgaga raiumist. Drake himustas kulda, aga ka siis, kui oli seda mitmeks elueaks piisavalt kokku varastanud, jätkas ta röövimist, sest saagihimu oli sügavalt tema olemusse sööbinud. Ta sarnanes milleski röövloomaga. Kõik kuulus potentsiaalselt talle – vähemalt kõik, mis sätendas. Ta heitis end maailma rüppe, soovides näha talle antud aastate jooksul kõike mis vähegi võimalik. Ta mõistis, kui lühike on elu, nagu kõik muugi Elizabethi aja Inglismaal. Sageli ohustasid

inimesi katk, sõda ja nakkushaigused, rääkimata juba tundmatusse purjetamise riskidest. Sellegipoolest kasvas rahvaarv pidevalt: kaks miljonit, kolm miljonit, lõpuks neli miljonit, kui Elizabethi pikk valitsemisaeg kord lõpule jõudis. Tema alamad võitlesid vara ja elu-ruumi pärast ning Drake toimis samamoodi. Erinevus seisnes lihtsalt selles, et temal oli juurdepääs laevadele ning – see oli sama tähtis – valitseja luba tekitada kuninganna nimel kaost, mida ta meelsasti ka põhjustas. Drake'iga näisid kaasnevat kuulsus, õnn ja võim ning tema uljaspäisus tekitas mulje, et kõige selle saavutamine on vaid aja küsimus.

Drake'i 1577. aasta ekspeditsiooni rahastavasse sündikaati kuulusid Elizabethi aja silmapaistvad tegelased Robert Dudley, Lincolni krahv (ülemlordadmiral) Christopher Hatton ja John Hawkins. Drake panustas tuhat naelsterlingit, mis ta oli varem Hispaania laevade ja eelpostide ründamisega hankinud. Elizabeth andis samuti tuhat naela, vähemalt nõnda Drake hiljem kinnitas, ehkki selle kohta ei ole mingeid dokumente, mida ta siiski võis varjata. Kuninganna laevaehituse inspektor William Winter lisas 750 naela. Tema vend George, kuninganna laevade ametnik, panustas veel 500 naela. (Teisi toetajaid loetleva dokumendi ainus eksemplar hävis osaliselt tules, mistõttu nende nimed ei ole teada.) Ehkki kuninganna ei andnud ekspeditsioonile ametlikku õnnistust, andis tema ilmne osalemine Drake'i sündikaadis tunnistust poolehoiust, mis oli peaaegu sama hea. Sel viisil langesid kenasti kokku Drake'i soov maksta kätte hispaanlastele ja kuninganna Elizabethi paisuv impeeriumiihalus.

Inglise laevastikku juhtis Drake'i 121 jala pikkune lipulaev Pelican, galeoon ehk kõrge võõrikastelli ja mitmekorruselise ahtriehitisega sõjalaev, mille ta oli kaks aastat varem tellinud ning mis tema jooniste järgi Plymouthi laevatehases valmis ehitati. Selle laius oli umbes 19 jalga, kiil 47 kuni 59 jalga ning pikkus ligikaudu 68 kuni 81 jalga (kirjeldused erinevad), lastiruum umbes 9 jalga. Laev oli suur, kuid ei midagi erilist, usutavasti suurim, mida Drake saanuks endale piraadi röövsaagi eest lubada. Algul kandis see uhkustamiseks nime Francis,

aga Elizabeth eelistas ühe oma isikliku sümboli tõttu Pelicani. Kesk-aegses allegoorilises bestiaariumis sümboliseeris pelikan inimkonna pattude tõttu haavatud Kristust. Pelikan, rind merele avatud ja tiivad sirutatud, näis jäljendavat Kristuse surma ristil. Kui Pelican vihjas Elizabethi osalusele, siis lipulaevast tähtsusetult järgmise laeva nimi Elizabeth viitas õilsale sugupuule. Ehkki Elizabeth oli väiksem, oli ta isegi muljetavaldavam kui Pelican: kaheksakümnetonnine, ehitatud kuninganna isiklikest puudest, pardal 11 malmkahurit.

Ülejäänud flotill koosnes parklaevast Marigold, kiirekäigulisest laevast Swan ja kahest barkassist: Benedict ja Christopher, millest viimane kuulus Drake'ile. (Barkass oli kerge laev, näiteks tender ehk ühemastiline purjekas, ning tähendas Elizabethi aja slängis ka „hoora“.) Meeskonda kuulus 164 meest, kaasa arvatud sõdurid, meremehed ja tekipoisid, samuti tosin „džentelmeni“.

Ehkki Drake oli kapten, ei kuulunud tema sellesse kõrgemasse sotsiaalsesse kihti. Ent kahtlemata oli ta protestant ja kuninganna ustav alam; Hawkinsi kõrval veedetud aastate jooksul omandatud kogemused, nagu ka tema enda julge tegutsemine, andsid tunnistust tema kui meremehe vaprustest, leidlikkusest ja oskustest. Ning tema ette rivistunud laevad aitavad tal unistused teoks teha.

Nende toidumoon oli tollastes tingimustes külluslik: laevakuivikud, peenestatud ja soolatud veiseliha, soolatud sealiha, kuivatatud tursk, äädikas, õli, kuivatatud herved, või, juust, kaerahelbed, sool, vürtsid, sinep ja rosinad. (Peaaegu kogu selle kraami oli kohale vedanud Drake'i kauaaegne iirlasest varustaja James Sydae.) Meremehi kahjustas skorbuut, mis põhjustab organismi ühe tähtsama ehitusvalgu kollageeni vaegust; alles 1912. aastal mõisteti, et seda haigust tõrjub askorbiinhape ehk C-vitamiin, mida leidub tsitruselistes, aedviljades ja õlles, ent juba tollal kasutasid inglased kaptenid, ka Drake, skorbuudiravimina apelsine ja sidruneid, teadmata, mil viisil need toimivad.

On teada, et Inglise meremehed jõid ohtralt õlut ja veini, kuid ekspeditsiooni alkoholivarudest dokumendid vaikivad. Rohkem on teada esemetest, mida Drake kaubavahetuseks kaasa ostis, kaasa

arvatud noad ja pistodad, nööp- ja õmblusnõelad, sadulad, valjad, suurauad, paber, värvilised linnud, peeglid, kaardid ja täringud ning lõuend. Puusepad varusid kampolit, pigi ja tõrva, kõisi, purjenõelu, mitmesuguseid konkse, haake ja plaate, samuti piike, ambusid, musketid, püssirohtu ja haavleid. Drake'ile endale meeldisid luksusasjad, sealhulgas parfüümid (mida kaheldava hügieeniga ajastul hädasti vaja läks) ning tema vapiga kaunistatud kuldäärisega hõbenõud.

Navigeerimisel lootis Drake portugallaste maailmakaardile, samuti Magalhãesi väina üksikasjalikule kaardile. Ta võttis kaasa Fernão de Magalhãesi peakrooniku Antonio Pigafetta kuulsa reisikirjelduse „Esimene ümbermaailmareis“ eksemplari, millest leidis õpetusi nii navigeerimiseks kui ka määsulistele meremeestele ohjeldamiseks. Tõõ noor veneetslane oli merd sõitnud koos Magalhãesiga, olnud kindralkapteni parem käsi saatustlikul tunnil Mactani sadamas ning jõudnud sellel merereisil ellujäänud kaputäie meeste hulgas koju tagasi. Tema ülevaatest selgus, et kõik – isegi hinges püsimine – oli Filipiinidel hukkunud Magalhãesile vaevaliseks osutunud. See oli otsekui meeldetuletus, et Atlandi ookeani ületamise katse, rääkimata ümber igavesti muutuva, vähetuntud ja tohutu suure maailma purjetamisest, oli midagi enam kui lihtsalt ohtlik, see oli määratud lõppema õnnetuse ja unustusse vajumisega. Need, keda see kütkestas, olid tõenäoliselt hulljulged, kartmatud ja saagiahned. Kaotada oli neil vähe, võita võib-olla kuulsus.

Uuest Maailmast kirjutatud raamatud olid tollal uus ja arenev žanr. Drake võttis kaasa mitu uusimat köidet, kaasa arvatud aastail 1554 kuni 1573 ositi avaldatud „L'Art de naviguer“. See oli 1545. aastal Hispaanias Valladolidis publitseeritud Pedro de Medina kaheksaköitelise, tulevasele Hispaania kuningale Felipe II-le pühendatud mõjuka „Arte de navegar“ prantsuskeelne tõlge. Tal oli ka Martín Cortés de Albacari Sevilleas avaldatud ja 1561. aastal inglise keelde tõlgitud „Breve compendio“. See rikkalikult illustreeritud teos oli paljude laevakaptenite põhitekst, milles muu hulgas käsitleti teaduslikke küsimusi, näiteks magnetilist deklinatsiooni (nurk geograafilise ja

magnetilise põhjapooluse vahel); taevapoolusi, neid hüpoteetilisi punkte, kus Maa pöörlemistelg näib taevaskeraga lõikuvat, ja taeva projitseerimist Maa poolkerale. Sellealased mõõtmised aitasid määrata laeva asukohta avamerel. Cortés kirjeldas samuti õist vaatlusinstrumenti (*nocturlabio*), mis võimaldas tüürimehel määrata tähtede suhtelist asendit öötaevas ning arvutada tõusude ja mõönade aegu, mida laevadel tuli sadamasse sisenemisel teada. Drake'i meresõiduteoste kogusse kuulus ka kaks standardtrükist: William Bourne'i „A Regiment for the Sea“ (1574), mis oli Cortése populaarse teose tõlge, ning arsti ja astroloogi William Cunninghami „Cosmographical Glasse“ (1559).

Drake ei oodanud, et tema määratakse ekspeditsiooni ülemaks. Algne juht oli Sir Richard Grenville, Devonist pärit kõrgest soost meresõitja, kes oli teeninud parlamendiliikmena ja peale selle kaaperdajana õnne proovinud. 1574. aastal soovitas ta röövida Hispaania laevu, rajada Lõuna-Ameerikas Inglise kolooniad, seilata läbi Magalhãesi väina ja purjetada üle Vaikse ookeani Vürtsisaartele. Tol ajal oli Drake maha surumas iirlaste ja šotlaste verist vastuhakku Rathlini saarel Iirimaa ranniku lähedal. Hukkus sadu inimesi, Drake, kelle pingutused jäid hüvitamata, lahkus. Grenville sai Inglise kroonilt patendi, mis aga hiljem tagasi võeti, sest Inglismaa ei tahtnud ärritada võimsat, kuid eraklikku Hispaania monarhi Felipe II-t. Diplomaatia, mitte konflikt oli selle aja lipukiri. Drake sai endale rolli, mis oli määratud Sir Richardile, kes põlgas seda punapäist tõusikut oma elupäevade lõpuni.

Hispaanlased olid üleilmses kaubavahetuses ja maadeuurimises Inglismaast oluliselt ette jõudnud. Juulis 1525, kõigest kolm aastat pärast seda, kui Magalhãesi räsitud laev Victoria Sevillassa tagasi jõudis, saatis Hispaania kuningas Carlos I seitsmest purjelaevast ja 450 mehest – nende hulgas ka koos Magalhãesiga seilanud ja ühena vähestest eluga naasnud baskist meremees Juan Sebastián Elcano – koosneva laevastiku García Jofre de Loaísa juhatusel uurima

Vürtsisaari. Loaísa pidi päästma Magalhãesi kurva kuulsusega Maluku Armaada (*Armada de Molucca*) kadunud laevad, kuid seda auahnet ülesannet ei olnud võimalik täita.

Pärast tormide ja mässu üleelamist jõudis Loaísa tublisti kahanenud laevastik mais 1526 Magalhãesi väina. Järgmine etapp Vaiksel ookeanil osutus laastavaks, sest üks laev teise järel hukkus. Santa María del Parral jõudis praeguse Indoneesia Sulawesi saare rannikule. Kolm meeskonnaliiget tapeti või võeti orjaks, neli pääses eluga. Algsest seitsmest laevast jõudis Vürtsisaartele üksainus. Selleks ajaks olid nii Loaísa kui ka Elcano skorbuuti surnud. Nende surnukehad õmmeldi purjeriidesse ja sängitati merre. Teekonna lõpuks oli ellu jäänud kõigest kakskümmend neli meest, kes kõik jõudsid Hispaaniasse tagasi. Nende hulgas oli ka Magalhãesi suurtükimees Hans von Aachen, kellest nõnda sai esimene *kaks* ümbermaailmareisi sooritanud inimene.

Hiljem, 1533. aastal, saadeti Francisco de Ulloa Lõuna-Tšiili rannikulinnast Valdiviast uurima Magalhãesi väina. Seega oli Ulloa esimene eurooplane, kes sisenes sellesse väina *lääne* poolt. Ta ei läbinud seda täielikult, sest kartis proviandi lõppemist, ning suundus tagasi Tšiilisse. Novembris 1557 sai Juan Ladrillerost esimene maadeuurija, kes läbis Magalhãesi väina *mõlemas* suunas. Talle järgnesid teised Hispaania maadeavastajad.

Nende pingutused tõstsid Drake'i reisi panust. Elizabethi jaoks oli oluline saavutada inglaste – ja protestantide – kohalolek Uues Maailmas enne kui hilja. Ent Drake ei olnud meeleheitel ega ärevil. Kesk- ja Lõuna-Ameerika maismaamass oli liiga suur selleks, et mis tahes jõud, olgu see kas või Hispaania, suudaks seda täielikult valitseda. Ehkki see ei paistnud veel välja, oli Hispaania laevastik ülepaisutatud, distsiplineerimatu ja lovev.

Ometi tundus, et Drake'i eripalgelisest meeskonnast ei ole neile seatud auahnete ülesannete täitjat. Ainult üks neist, William Coke, oli varem jõudnud Vaiksele ookeanile, kuid sedagi mitte maadeuurija, vaid hispaanlaste vangina. Drake valis mehi nende oskuste järgi: ta vajas seppa, aamisseppi, kes vaate valmistaksid ja parandaksid, ning

puuseppi. Drake'ile meeldis muusika, niisiis võttis ta kaasa mitu pillimeest koos mitmesuguste instrumentidega, et mängitaks vahikorra vahetusel ja saadetaks vaimulikke laule.

Pardal viibis tosinkond härrasmeest, kellest võiks eelkõige mainida aadlikku ja retke rahastajat Thomas Doughtyt koos noorema poolvenna Johniga. Thomas Doughty arvatavasti teadis Drake'i tegelikke kavatsusi ning hakkas oma staatuse tõttu ennast pidama kaaskapteniks, mis oli ohtlik eksiarvamus. Sellest tulenev ebakindlus ärritas Drake'i ja mõjutas kogu meeskonda, nii et reis ähvardas katkeda.

Meeskonnaliikmete hulka kuulusid ka loodusuurija botaanik Lawrence Eliot ja mitu kaupmeest, nende seas juba 1180. aastast pärineva mõjuka Auväärsete Riidekaupmeeste Seltsi (*Worshipful Company of Drapers*) liige John Saracold.

Pardal viibis ka anglikaani kiriku preester Francis Fletcher, kelle ülesanne oli usutalituste korraldamine. Kirjade järgi oli ta õppinud Cambridge'is Pembroke'i kolledžis, mis aga jäi lõpetamata, ning teeninud lühikest aega Londoni Püha Maarja Magdaleena koguduse pastorina. Vähesed meeskonnaliikmed olid kirjaoskajad, niisiis pidi Fletcher tegutsema ka kroonikakirjutajana. Ta koostas üksikasjaliku reisikirjelduse, mille tekstid hiljem koondati ja publitseeriti pealkirjaga „The World Encompassed“. Ta oli kütkestav tunnistaja, kes tajus meeskonna meeolu, suutis nähtut sõnaosavalt kirjeldada ning tundus olevat täiesti lojaalne. Teiste kaptenite eeskujul võttis Drake kaasa isikliku teenri, hispaanlaste orjusest pääsenud aafriklase Diego. Arvatavasti oli too meeskonna ainus mustanahaline liige. Nad olid kohtunud 1572. aastal, kui Drake ründas Panamas hispaanlaste Nombre de Dios sadamat. Kuna Diego oskas nii hispaania kui ka inglise keelt, oli ta Drake'ile iseäranis kasulik; temast sai Drake'i teener, kuid ühtaegu palgaline, kellele maksti samamoodi nagu teistele värvatud meremeestele. Ja pardale oli võetud ka sugulasi, nagu Drake'i noorem vend Thomas, tema kõigest 15-aastane vennapoeg John ning Drake'ile räpast, ohtlikku ja tulusat orjakaubandust tutvustanud nõo ning mentori John Hawkinsi vennapoeg.

Välja arvatud Thomas Doughty, kes veidi aega enne teeleasumist, 11. septembril 1577 testamendi allkirjastas, ja Drake'i enda, ei tajunud meeskonnast keegi, et siirdutakse Inglise laevastiku ajaloo kõige ambitsioonikamale merereisile. Isegi Drake polnud kindel, kuhu ta välja jõuab. Teda ajendasid kullahimu ja staatus.

Sedaaegu Hispaania luurajad jälgisid ja muretsesid. Nende mure Inglismaa ja iseäranis Drake'i sepitsuste pärast süvenes nädalast nädalasse. 20. septembril 1577 hoiatas Hispaania saadik kuninganna Elizabethi õukonnas Antonio de Guarás: „Kuna nad hauvad oma õelaid plaane sügavalt kaalutledes, siis tekib kahtlus, et piraat Drake kavatseb mõne väiksema laevaga Šotimaale seilata ning siseneda sobivasse sadamasse, et Šoti prints suure rahasumma eest enda võimusesse saada, misjärel ta sinna jõudnud kuninganna laevadel valve all ära tuua.“

Drake'i rahulik käitumine ei reetnud midagi. Võib-olla kavandab ta uut avantüüri ning seilab sinna, kuhu saatusetuuled kannavad – üle kogu Vahemere Egiptuse kaubasadamasse Aleksandriasse või siis meresõidule piki Aafrika rannikut või hoopis üle Atlandi ookeani. Drake'i relvakandja Francis Pretty kirjutas: „Meie Issanda aastal 1577 lahkus kapten Francis Drake novembrikuu 15. päeval viiest laevast ja parklaevast ning 164 mehest, džentelmenist ja meresõitjast koosneva laevastikuga Plymouthist, et siirduda Aleksandriasse, nagu ta on teada andnud.“ Just siis sekkus nende plaanidesse esimene paljudest ootamatustest. „Tugeva vastutuule tõttu pidi ta järgmisel hommikul sisenema Cornwallis Falmouthi sadamasse, kus meid tabas nii kohutav raju, mida ainult mõni mees oli varem näinud, ja see oli tõepoolest nii metsik, et kõik meie laevad näisid purunevat. Aga Jumal soovis meid sellest äärmisest hädast päästa ning meid ainult kahel viisil kahjustada: meie lipulaeva Pelican mast langetati laeva kaitsmiseks üle parda ning Marigold triivis kaldale kinni, kus see sai vähemal määral viga. Nende kahjude parandamiseks läksime tagasi Plymouthi.“

Drake'il kulus kannatadasaanud laevade taastamiseks mitu nädalat, kuni „me asusime Plymouthist teist korda teele ning heiskasime purjed

detsembrikuu 13. päeval“. Päevad olid lühikesed, õhk külm ja niiske – hoopis teistsugune kui Aleksandria päikese all, kui Egiptus ikka oli nende reisisiht. Erinevalt oma eeskujust Magalhãesist, kes sihtkohale viitamiseks oma flotilli Maluku Armaadaks nimetas, ei pannud Drake kunagi oma laevastikule nime ning jättis võimalused avatuks. Nad võisid ju purjetada Aleksandria poole, aga võisid seda ka mitte teha. Teine võimalus, mis töötas osutuda kiiresti saavutatavaks ja tulutoovaks, oli Brasiilia. Kui tal õnnestub jõuda sealsele rannale, hoiduda kokkupõrkest ohtlike hispaanlastest sõduritega ning naasta hõbeda- ja kullakoormaga, peab kuninganna arvatavasti tema reisi edukaks. Drake'il ei olnud tahtmist surra kuskil kaugel rannal, nagu oli juhtunud Magalhãesiga, kelle keha raiuti tükkideks ja mälestus rüvetati.

Suurem osa Drake'i teadmistest Lõuna-Ameerika kohta pärines vaieldavatest ülestähendustest, mille oli kirja pannud Firenze meresõitja Amerigo Vespucci, kes suri 1512. aastal. Vespucci väitis, nagu oleks ta sooritanud neli merereisi maale, mida ta nimetas Uueks Maailmaks, ning avaldas oma nime all mitu mõjukat teksti (neist esimese ja neljanda autorsus on kaheldav), millega populariseeris neid avastusi Lääne-Euroopa paljudes paikades. Osava sulemeistrina kirjeldas Vespucci elavalt ilmatu suurt maad Brasiiliat, mis sai nime seal külluses levinud, õisi kandva puu *paubrasilia* järgi. Ta pajatas alasti kohalikest, kes tormasid veepiirile tervitama (täielikult rõivastatud) eurooplastest saabunuid. Ta kirjeldas, kuidas esialgne abitu käemärkidega suhtlemine aitas koos kingituste jagamisega veenda pärismaalasi saabunute rahumeelsetes kavatsustes. Brasiillased olid „väga osavad ujujad ning usaldasid meid, nagu oleksime ammused tuttavad“. See oskus avaldas muljet, sest meresõitjad lihtsalt ei osanud ujuda. Naised oli vees meestest veelgi osavamad: „Me nägime neid palju kordi ujuvat kaldast kahe penikoorma kaugusel meres, kus neil ei olnud millelegi toetuda.“ Neil oli rohkesti relvi, „näiteks tules kõvastatud otsaga odad, samuti kaunilt nikerdatud kühmulised nuiad“, ja nad võitlesid „inimestega, kes ei rääkinud nende keelt, väga julmalt, andmata kellelegi armu, välja

arvatud siis, kui neile taheti piinamisega veelgi suuremat vaeva valmistada. Sõjakäigule minnes võetakse naised kaasa, aga mitte sellepärast, et nad peaksid võitlema, vaid nad kannavad tagapool käies kõike vajalikku kaasas, sest naine tassib kolmkümmend või nelikümmend penikoormat seljas niisugust laadungit, mida ükski mees ei jaksa kanda.“

Vespucci hoiatas lugejaid, et nad ei alahindaks Uue Maailma põlisasukaid lihtsalt sellepärast, et „nende kõne võib jätta algelise mulje“. Tegelikult „on nad kõiges, mis neisse puutub, väga kavalad ja tersed; nad räägivad vähe ja vaikselt; nad artikuleerivad samal viisil nagu meiegi, moodustades häälikuid suulae, hammaste või huulte abil“. Nende sõnavara on mahukas, keeled muutuvad alatasa. „Iga saja penikoorma järel keel vahetus, nii et enam teiste paikade asukaid ei mõistatud.“

Teda veetles vähemalt üks uudsus: „Nad magavad mingites suurtes õhku riputatud puuvillakiududest punutud võrkudes; ehkki niisugune magamisviis võib jätta vastumeelse mulje, kinnitan, et neis (võrkudes) magamine on mõnus; meie suikusime neis paremini kui tavalistes koikudes.“ Otstest nõõridega üles riputatud võrkkiiikesid võis kohata kõikjal, need hakkasid eurooplastele nii meeldima, et nad võtsid need ka oma laevadel kasutusele. Üks palmilehtedega kaetud toekas onn mahutas kuni 600 hinge. Kõigest kolmeteistkümne hütiga külas elas mitu tuhat hinge.

Nende väärtus- ja omandimõisted olid suuresti erinevad. „Rikkus, mida meie Euroopas ja mujalgi hindame, nagu kuld, kalliskivid, pärlid ja muud aarded, ei tähenda neile midagi, ning kuigi kõike seda nende maadel leidub, ei püütagi niisugust vara koguda, sest nad ei hinda seda.“ Selle asemel pidasid nad lugu „värvilistest linnusulgedest“ ja kalakontidest valmistatud „helmestest“. Nad torkisid oma põskedesse, huultesse ja kõrvadesse „valgeid või rohelisi kivikesi“. Ja nad olid helled, „sest harva keelduvad nad sulle midagi loovutamast, aga teisest küljest küsivad nad pelgamata, kui nad ennast su sõpradena näitavad“.